

КУПАЛАВЫ ЖАЛЬБІНЫ

МІНУЛА 50 гадоў, як Беларусь засталася без Янкі Купалы. 28 чэрвеня, у дзень трагічнай гібель паэта, на беразе Свіслачы ў парку, які носіць яго імя, адбыўся жалобны мітынг. Адметнасць яго ў тым, што тут адкрыта, у поўны голас прагучала абвінавачанне рэжыму, які знішчыў Янку Купалу, рэжыму, пры якім гінулі, пазбаўляліся волі лепшыя сыны народа, цвет нацыі, яе розум і сумленне. Той страшны час чорным ценем лёг на нашу гісторыю. Беларусы згубілі арыенціры, зракліся сваёй мовы, страцілі пачуццё нацыянальнай гордасці, не адчуваюць патрэбы шанавання і берагчы свае святыні. На мітынг выступалі Васіль Быкаў, Сяргей Грахоўскі, Максім Лужанін, Барыс Сачанка, паэты чыталі вершы, прысвечаныя Янку Купалу, артысты спявалі песні, але перад помнікам паэту стаяла зусім нямнога людзей. «Сёння думаецца, — сказаў

Сяргей Грахоўскі, — каб наш народ сапраўды адчуў сябе народам, тут было б не 100 чалавек, а палова сталіцы».

Сяргей Грахоўскі, сучаснік Янкі Купалы, які ведаў песняра асабіста, падзяліўся ўспамінамі, падкрэсліўшы, што ў яго ўяўленні паэт заўсёды жывы. «І пакуль ёсць на зямлі хоць адзін беларус, будзе жыць і Купала». А сёння, у наш цяжкі час, усім нам не стае самога паэта, яго несмяротнага слова.

Пра тое, што Купала паэт надзвычай сучасны, гаварыў і Максім Лужанін. Яго сучаснасць адчуваюць і будучыя пакаленні, таму сам Купала глыбока аналізаваў час, у які жыў, заўсёды быў паэтам нацыянальным і сацыяльным.

Пра тое, што Янка Купала, сын беларускай нацыі, стаў ахвярай рэжыму, якому ён замянаў самім сваім існаваннем, гаварыў Васіль Быкаў. «За-

біўшы паэта, ворагі беларушчыны радаваліся: адным апосталам стала меней. Ён жа зло адолець не змог, але і не скарыўся яму». Письменнік заклікаў да вернасці памяці Янкі Купалы, яго творчасці і заповітам.

Барысам Сачанкам многа зроблена для таго, каб вядомай стала таямніца, пры якіх трагічных абставінах у чэрвені 1942 года ў Маскве пайшоў з жыцця Янка Купала. Усё больш і больш даходзіць да нас сведчанняў людзей, якія могуць праліць святло, дадаць новыя факты і дэталі, звязаныя са смерцю паэта. Тыя, хто ўбіраў з дарогі Янку Купалу, сказаў Б. Сачанка, не спадзяваліся, што іх дзеянні стануць вядомымі. Прыйдзе час, і мы пазнаёмімся з дакументамі, пасля чаго знікнуць апошнія сумненні: «Яны думалі, што калі заб'юць Купалу, то заб'юць Беларусь, а Беларусь жыве!»

Да падножжа помніка Янку Купа-

лу былі ўскладзены кветкі, перавітыя бел-чырвона-белай стужкай. Вянкі і кветкі былі ў руках тых, хто па праспекце Францішка-Скарыны накіраваўся на Вайсковыя могілкі, да месца вечнага спачыну песняра. На магіле адбылася кароткая паніхіда. У гэты дзень кветкі ляглі і на магілу маці Янкі Купалы. Ёй наша вечная ўдзячнасць за тое, што дала Беларусі геніяльнага сына, які стаў яе гордасцю і сумленнем.

Купалаўскія дні ў нашай рэспубліцы толькі пачаліся. У ліпені мы будзем адзначаць 110-годдзе з дня нараджэння паэта. Урачыстасці пройдуць у Мінску, у Вязынцы, на Лагойшчыне. Пра іх мы раскажам у адным з бліжэйшых нумароў «Голасу Радзімы».

НА ЗДЫМКАХ: шэсце па праспекце Ф. Скарыны; ля магілы Я. Купалы выступае Васіль Быкаў.

ЯЎГЕН ЦУМАРАЎ: «АДРАДЖЭННЕ ПОЙДЗЕ ПРАЗ ФАРМАВАННЕ НОВАГА ПАКАЛЕННЯ»

КАМУ ПАТРЭБЕН НЯМЕЦКАМОЎНЫ БЕЛАРУС

Для мяне яна была, як першая ластаўка, што, вядома, хоць вясны і не робіць, але яе прадвясчае. Таму я часта знарок садзіўся ў трамвай № 1, які ходзіць паміж Зялёным Лугам і аўтазаводам, каб пачуць: «Наступны прыпынак... Асцярожна, дзверы зачыняюцца!» Гэта быў адзіны на ўсю сталіцу трамвай, дзе вадзіцель вёў так проста, без загаду начальства, вазьмі ды аб'яўляй

прыпынкі па-нашаму, па-беларуску.

З той пары мінула гады два, і ці-то мне не шанцуе, ці нешта здарылася, але не магу патрапіць на той адзіны трамвай, дзе мілагучны голас жанчыны прыпынкі аб'яўляе па-беларуску. Напэўна тая ластаўка, не дачакаўшыся вясны, змоўкла. Можна, яе зацюкалі, збянтэжылі зусім іншыя галасы, раздраныя і нахабныя, якія

ўзмацняюцца па меры таго, як набліжаецца тэрмін ажыццяўлення закона аб мовах у Беларусі. Пасля першага спалоху, ачوماўшыся ды бачачы нашу занадта дэмакратычную дэмакратычнасць, тыя сілы, якім назаляе наш суверэнітэт, пайшлі ў наступ: «Зачем нам гэты беларускі язык!» І не адкуль-небудзь з пазавуголля раз-

(Заканчэнне на 6-й стар.)

ДЗЕНЬ ВЫЗВАЛЕННЯ

Мала ў нас засталася святаў і памятных дат ад таго, савецкага часу. Але Дзень вызвалення Беларусі ад нямецкіх акупантаў яшчэ, відаць, будзе доўга жыць нашы памяць і ўзрушаць пачуцці. Гэтага так лёгка не выкрасліш, не адкінеш. Ды і ці трэба адкінуць, забыцца, выкрасліць, як заклікаюць некаторыя скараспелыя дэмакраты! Вайна, якую перажыў наш народ, яшчэ доўга будзе трывожыць нашы раны, і фізічныя і душэўныя. Дарма што з таго незабыўнага дня вызвалення нашай сталіцы 3 ліпеня 1944 года, які потым стаў сімвалічным Днём вызвалення ўсёй Беларусі, мінула столькі зім і лет. Зберагаючы добрыя традыцыі і памяць аб ахвярах вайны, народ, які жыве сёння на беларускай зямлі, ушаноўвае змагароў за нашу незалежнасць.

НА ЗДЫМКУ: Мінск, плошча Перамогі. 3 ліпеня 1992 года.

ПАРТРЭТ ДЫПЛАМАТА

ПАСОЛ УКРАІНЫ

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Уладзімір Жаліба 30 чэрвеня ўручыў вяршыцельныя граматы Старшынні Беларускага парламента Станіславу Шушкевічу.

Уладзімір Іванавіч Жаліба нарадзіўся 24 лютага 1934 года, украінец. Скончыў сельскагаспадарчы інстытут у горадзе Умань па спецыяльнасці аграном-глебазнаўца.

З 1957 года ён працаваў у Цярнопальскай вобласці аграномам, галоўным аграномам, начальнікам райсельгасінспекцыі, галоўным дзяржаўным інспектарам па закупках. З 1962 года займаў розныя пасады ў партыйным апарате. З 1971 года — першы намеснік старшыні Цярнопальскага аблвыканкома. З 1973 года — слухач Акадэміі грамадскіх навук пры ЦК КПСС. З 1980 года — старшыня выканкома абласнога Савета народных дэпутатаў, старшыня абласнога Савета народных дэпутатаў у Кіраваградзе. З 1992 года — член Камісіі Вярхоўнага Савета Украіны па пытаннях дзейнасці Саветаў народных дэпутатаў.

Жанаты, мае 2 дзяцей.

НА ЗДЫМКУ: Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Уладзімір ЖАЛІБА ўручае вяршыцельныя граматы Старшынні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіславу ШУШКЕВІЧУ.

АБ ВАЙНЕ

НЕЗВЫЧАЙНАЯ ВЫСТАЎКА

Цэнтр ваеннай гісторыі ЗША, пасольства ЗША ў Мінску і Міністэрства культуры Беларусі падрыхтавалі ў Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны выставку «Роля ЗША ў другой сусветнай вайне». Яе адкрыццё адбылося 3 ліпеня, у Дзень вызвалення Беларусі. На цырымоніі адкрыцця былі Часовы Павераны ў справах ЗША ў Беларусі Дэвід Суорд, міністр культуры Беларусі Яўген Вайтовіч. Дырэктар музея Аляксандр Ульяніч прыняў экспанаты на захаванне.

ПАСТАНОВА

НАДЗВЫЧАЙНЫЯ МЕРЫ

У сувязі з крытычнай абстаноўкай, якая складваецца з фарміраваннем дзяржаўных рэсурсаў збожжа, недахопам валютных сродкаў для набыцця яго за рубяжом і ў мэтах задавальнення патрэбнасцей насельніцтва рэспублікі ў хлебапрадуктах, а жывёлагадоўчых комплексаў і птушкафабрык у камбікармах Савет Міністраў Рэспуб-

лікі Беларусь прыняў пастанову аб надзвычайных мерах па фарміраванню дзяржаўных рэсурсаў збожжа ў 1992 годзе.

У ёй прадугледжваецца сфарміраваць сёлета дзяржаўныя рэсурсы збожжа на харчовыя, насеныя, фуражныя мэты і для прамысловай перапрацоўкі ў аб'ёме 4,5 мільёна тон.

«На жаль, час няўмольны і з кожным годам колькасць тых, хто вызваляў Беларусь, памяншаецца і памяншаецца. Па даных на першае студзеня гэтага года ў рэспубліцы пражывала каля 270 тысяч удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, з іх 70 тысяч — інваліды. Як яны жывуць у наш складаны час, адназначна адказаць нельга, але пераважна большасці прыходзіцца вельмі нялёгка. Цяжка і з матэрыяльнага пункту гледжання, і з маральнага.»

Асноўная праблема — той узровень пенсіі, які зараз ёсць, не забяспечвае чалавеку ў поўнай меры хоць бы мінімальны пражытчы мінімум. Пенсіянеры, зразумела, за модай не гоняцца, але зараз і самыя звычайныя, самыя найпрасцейшыя рэчы сталі многім не па кішэні! А ветэраны в сельскай мясцовасці, яны апынуліся ў найгоршых умовах. Пасадзіць сапкі, прывезці дрэвы, сена — усё гэта раней зрабіць было значна прасцей, чым зараз, калі немагчыма купіць нават тую ж бутэльку гарэлка. А хто без яе дапаможа старым людзям?»

(З інтэр'ю «Народнай газеце» Міхаіла ЖУКОўСКАГА, Старшыні Камісіі Вярхоўнага Савета Беларусі па справах ветэранаў вайны, працы і ўзброеных сіл.)

АФІЦЫЙНАЯ ХРОНІКА

ПРЫСВАЕННЕ ДЫПЛАМАТЫЧНЫХ РАНГАЎ

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Ніне Мазай — пастаяннаму прадстаўніку Рэспублікі Беларусь пры Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукацыі, навукі і культуры (ЮНЕСКА) і Анатолю Марковічу — пастаяннаму прадстаўніку Рэспублікі Беларусь пры аддзяленні ААН і іншых міжнародных арганізацыях у Жэневе прысвоены дыпламатычны ранг Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасланніка першага класа.

Дыпламатычны ранг Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасланніка другога класа нададзены Аляксандру Бубену — пастаяннаму прадстаўніку Рэспублікі Беларусь пры міжнародных арганізацыях у Вене і Аляксандру Васільеву — намесніку пастаяннага прадстаўніку Рэспублікі Беларусь пры ААН.

ЖЫЦЦЕ У ЛІЦАХ

У БЕЛАРУСІ ЛЕПШ

Беларусі пакуль што ўдаецца стрымліваць абвальнае зніжэнне вытворчасці і ўзроўню жыцця насельніцтва. Зніжэнне нацыянальнага даходу ў рэспубліцы было найменшым сярод усіх рэспублік СНД. У студзені — маі г. г. яго складала 15 працэнтаў, у студзені — красавіку — 13 працэнтаў. У Расіі нацыянальны даход знізіўся ў студзені — красавіку на 14 працэнтаў, на Украіне — на 19, у Казахстане — на 25, Малдове, Узбекістане — на 27 працэнтаў. Менш чым у іншых рэспубліках, у параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года, скараціўся аб'ём вытворчасці (на 9,2 працэнта), рознічны тавараабарот (на 35,7 працэнта ў супастаўных цэнах), вытворчасць тавараў народнага спажывання (на 7,1 працэнта). Прычым скарачэнне вытворчасці гэтых тавараў адбылося з-за зніжэння на 24,3 працэнта выпуску прадуктаў харчавання (таксама, зрэшты, найменшы паказчык сярод усіх рэспублік). Аб'ём вытворчасці нехар-

човых тавараў павялічыўся за 4 месяцы 1992 года ў параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года на 1,1 працэнта.

Намінальныя грашовыя даходы насельніцтва выраслі на 376,5 працэнта. Гэты паказчык большы толькі ў Расіі (413,3 працэнта). Аднак дэны на асноўныя прадукты харчавання ў рэспубліцы ў маі гэтага года былі ў 1,5—3,5 раза ніжэйшымі, чым у Расіі, Літве і на Украіне.

НАША КВОТА

РАСІЙСКАЯ НАФТА

Згодна з міжрадавым пагадненнем, Расійская Федэрацыя павінна накіраваць у Беларусь у 1992 годзе 30 мільёнаў тон нафты. Пакуль што выдзяленне нафты Беларусі, паводле даных Міністэрства паліўна-энергетычных рэсурсаў Расіі, перавышае выдзеленыя квоты на 3 працэнты і складае ўжо амаль 11 мільёнаў тон. У цэлым жа пастаўка нафты з Расіі ў Беларусь у параўнанні з мінулым годам скарачана на 22—24 працэнты.

Гэту лічбу можна ацэньваць па-рознаму, бо, напрыклад, у Літву, будзе накіроўвацца «чорнага золата» менш на 54 працэнты, а вось у Казахстан — на 12 працэнтаў больш. У цэлым жа Расія прытрымліваецца выканання міжрадавых пагадненняў з такімі рэспублікамі СНД, як Беларусь, Украіна, Казахстан Узбекістан, а таксама Літвой.

КАДРЫ І РЫНАК

ПЕРШЫ ВЫПУСК

У Акадэміі кіравання пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь адбыўся першы выпуск. Каля сотні кваліфікаваных спецыялістаў, якія не адзін год працавалі на прадпрыемствах і ў дзяржаўных установах, прайшлі напружаную праграму навучання тэорыі і практыкі рыначнай эканомікі, вывучалі асновы правоў, менеджмента, банкаўскай справы, тонкасці вядзення дзелавых перагавораў.

Першых выпускнікоў вітаў і пажадаў ім плённай працы прэм'ер-міністр Беларусі Вячаслаў Кебіч. У сваім выступленні ён расказаў аб тым, якія складаныя задачы трэба будзе вырашаць сёння гаспадарнікам і кіраўнікам, якіх новых ведаў запатрабуе ад іх рашэнне знешнеэканамічнай дзейнасці. Такія веды можна атрымаць толькі ў краінах з добрымі рыначнымі традыцыямі, і рэспубліка, запэўніў Кебіч, знойдзе валюту для навучання і стажыроўкі нашых спецыялістаў, чаго б гэта ні каштавала. Усямерная падтрымка з боку ўрада будзе аказвацца і Акадэміі кіравання, якая за кароткі час стала адным з важнейшых звянаў у сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў-рыначнікаў.

У РУБЛЁВАЙ ЗОНЕ

БУДЗЕМ АБАРАНЯЦЦА

Есць весткі, што Украіна выходзіць з рублёвай зоны. «У выпадку, калі беларускі рынак акажацца ў выніку гэтага запоўненым расійскімі грошамі, — заявіла начальнік упраўлення грашовага абарачэння Нацыянальнага банка Беларусі Тамара Каржанеўская, — дык наша рэспубліка цалкам прыойдзе на разліковыя білеты, а рублі будуць зняты з абарачэння».

Любая дзяржава СНД, прыняўшы рашэнне аб уводзе сваёй нацыянальнай валюты, павінна зняць з абарачэння ранейшыя грошы і здаць іх у Расійскі банк. Калі ўмовы дагавора якой-небудзь з рэспублік не будуць выкананы, то яе суседзі будуць вымушаны абараняцца.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

● Толькі за апошні час больш за паўтары тысячы маладых таленавітых вучоных пакінулі Акадэмію навук Беларусі. Прычына — адсутнасць грашовых сродкаў на дастойную аплату працы вучоных.

● На тэрыторыі Беларусі загінула больш 1 мільёна воінаў і партызан, а вядомы імёны толькі 317 тысяч 190 чалавек.

● Старшыня праўлення Нацыянальнага банка Станіслаў Вагданкевіч прызначаны кіраўніком Міжнароднага валютнага фонду і Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця ад Рэспублікі Беларусь.

● Выходзіць з друку другі выпуск штогодніка гістарычнай літаратуры «Бацькаўшчына». Ён будзе апошнім — задуманая серыя скасавана, бо наш кнігагандаль па-ранейшаму лічыць беларускую кнігу стратнай.

● У Беларусі з'явіліся першыя рээмгранты. Гэта людзі, якія некалькі гадоў назад выехалі ў ЗША і не прыжыліся там. У Вярхоўны Савет рэспублікі хутка павінны прыбыць яшчэ каля сотні заяў з Расійскага МЗС з просьбай даць магчымасць вярнуцца на радзіму.

● Як паведаміў Дзяржкамчарнобыль РБ, за апошнія 3 гады ў Беларусі афіцыйна не зарэгістравана выпадкаў спажывання насельніцтвам прадуктаў харчавання, якія распаўсюджваюцца праз дзяржаўны гандаль, звыш нормы забруджаных радыёнуклідамі.

● З пачуццём крыўды і абразы пакінула Беларусь Астрыд Стрэн, якая прыехала да нас са Швецыі на чале дабрачыннай дэлегацыі. Вечарам на мінскай вуліцы Пляханава яе акружылі тры мужчыны і сарвалі з шыі залаты ланцужок.

ЦЯЖКІЯ ПРАБЛЕМЫ

ЗАХАВАЦЬ ЦЕЛА, НЕ ПАШКОДЗІЦЬ ДУШУ

У канцы мінулага года ў нас у рэспубліцы была створана «Асацыяцыя бацькоў дзяцей-інвалідаў». У яе аб'ядналіся людзі, поўныя рашучасці дапамагчы сабе і сваім дзецям, якія пакутуюць ад страшных невылечных хвароб. Падобныя грамадскія аб'яднанні ва ўсім свеце не навіна, мы ж доўга спадзяваліся толькі на дапамогу дзяржавы. Але з кожным годам падтрымка гэта слабее, а колькасць дзяцей-інвалідаў павялічваецца. Чаму так адбываецца, якія праблемы даводзіцца рашаць такім гаротнікам і іх бацькам? На гэтыя і іншыя пытанні адказвае галоўны дзіцячы псіхіятр Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, кандыдат медыцынскіх навук Наталля ГРЫГОР'ЕВА.

— Наталля Канстанцінаўна, скажыце, калі ласка, ці з'яўляюцца бацькі вінаваты ў тым, што ў іх нараджаюцца дзеці з тымі ці іншымі парушэннямі?

— Калі маці ў час цяжарнасці перанесла вірусны грип, краснуху або якое іншае віруснае захворванне, то і дзіця пераносіць гэтыя хваробы, не паспеўшы з'явіцца на свет. Многія захворванні выкліканы спадчыннымі прычынамі, калі бацькі, будучы практычна здаровымі, з'яўляюцца носбітамі мутантных генаў. Спадчыннае захворванне вельмі і вельмі шмат. Не ўсе іх мы яшчэ ведаем і можам дыферэнцыраваць, а таму ні бацькі, ні сваякі іх тут невінаватыя. Я — за тое, каб як калісьці ў царскай Расіі і як зараз ва ўсіх цывілізаваных краінах, у сем'ях былі рада-слоўныя. Бо калі мы гаворым: Віктарыя такога роду выйшла за Генрыха такога роду, мы можам пра-сачыць усю іх генеалогію. А сёння, знаёмячыся з маладымі парамі, пераконваемся, што яны не ведаюць нават сваіх дзядуль і бабуль. Аднак, каб выявіць мутантныя гены, трэба рабіць вельмі складаныя біяхімічныя пробы, якія, па-першае, вельмі грувацкія, а па-другое, вельмі дарагія для нас.

Многія наогул не ведаюць аб існаванні кансультацый такога тыпу, падумала я. А размова ж ідзе аб самым галоўным — аб існаванні сям'і, аб жыцці будучых дзяцей, аб будучыні... Эканомія на стварэнні службы генетычнага кантролю, якая здольная прадухіліць тысячы трагедый, абарочваецца тым, што грамадства вымушана выкладваць грошы на будаўніцтва дамоў-інтэрнатаў, на выхаванне і пакарацтва ўтрыманне калек. Думаю, ніякія выдаткі не акупяць трагедыі бацькоў, у якіх нарадзілася хворая дзіця.

— Наталля Канстанцінаўна, а ці ўплывае на гены стан навакольнага асяроддзя?

— Вядома. Возьмем радыяцыю. Чарнобыль. Мы ўжо зараз бачым, што працэнт дзяцей з рознымі формамі прыроджанага або набытага ў раннім дзяцінстве псіхічнага недаразвіцця, па даных уліку, застаўся тым жа, але ідзе рост так званых эндагенных форм, форм, звязаных з мутацыйным генам і з храмасомнымі змяненнямі. Хвороба Даўна якраз з'яўляецца вынікам гэтых адмоўных працэсаў.

— Ці можна сёння гаварыць, што Чарнобыль ужо даў якіясьці сумныя вынікі?

— Так. Лічыцца, што хвороба Даўна паяўляецца ў дзяцей, чые маці працуюць на хімічнай вытворчасці, у жанчын, якія нараджаюць пасля сарака гадоў. Дык вось, тыя ж, што і ў гэтых выпадках, храмасомныя парушэнні могуць выклікацца і радыяцыйнай, таму мы са страхам чакаем росту спадчынных форм псіхічнага недаразвіцця.

— Ці можна хоць частка непаўнацэнных дзяцей пасцупова прыстасавання да жыцця?

— Дзеці з лёгкай формай псіхічных парушэнняў або хворобай Даўна, займаючыся ў спецыколах, за 8—10 гадоў навучання праходзяць праграму 4—5 класаў агульнаадукацыйнай школы, атрымліваюць і працоўныя навукі. І вельмі сумна, калі яны ўсё ж трапляюць у дом інвалідаў. Проста павінны быць людзі, пад наглядам якіх дзеці працуюць, павінны быць кваліфікаваныя майстры, адпаведныя майстэрні. Дзеці вырастаюць,

адчуваючы сабе патрэбнымі, прыстасоўваюцца да жыцця.

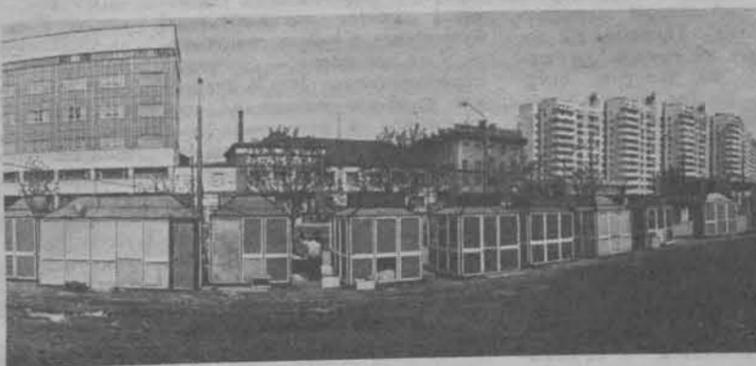
Мы зараз бярэм нямецкія метады і будзем па іх працаваць з такімі дзецьмі, як гэта робіцца ў ЗША, Германіі, — працягвае Наталля Канстанцінаўна. — Там дзеці з хворобай Даўна, напрыклад, не накіроўваюцца ў спецыяльныя школы, а займаюцца ў агульнаадукацыйных па аблегчанай праграме. Для здаровых дзяцей вельмі важна, як адносяцца да той ці іншай праблемы старэйшыя, хто карыстаецца ў іх аўтарытэтам. І калі настаўнік пра хворое дзіця скажа са спахуваннем і любоўю, астатнія будуць ставіцца да яго з павагай, то хворое дзіця хутэй рэабілітуецца. Так робіцца за рубяжом, дзе сярод нармальнага знаходзіцца дзіця з аслабленымі здольнасцямі, і аднагоды апыкаюць яго. Яны звязваюць хвораму шнуркі, вядуць у сталуюку, памагаюць рыхтаваць урок, і яно не адчувае сябе адзіночкі і прыніжаным, бо іншыя класоўцыцця пра яго больш, чым адно аб адным. Такая ўвага неабходна здаровым дзецям яшчэ і таму, што зараз расце паталогія фарміравання характару, якая, на жаль, закранае крымінальны бок жыцця. І калі раней правапарушэнні ўзніклі ў падлеткаў 16—17 гадоў, то зараз ідзе амаладжэнне: характары пачынаюць няправільна фарміравацца з 12—13 гадоў. Раней большасць правапарушэнняў рабілася хлопчыкамі, зараз сярод ненадзейных дзяцей шмат і дзяўчынак. Прычым, яшчэ не так даўно мы маглі з упэўненасцю сказаць, што большасць небеспечных падлеткаў з няпоўных сем'яў або з сем'яў, дзе злоўжываюць алкаголем, а цяпер гэта дзеці з добрых сем'яў. І нягледзячы на тое, што бацькі і дзеці нядрэнна забяспечаны матэрыяльна, значышчы ўчыняюцца з меркатыльнымі мэтамі.

— А ў чым прычыны такой з'явы?

— Палітычная нестабільнасць грамадства, страта маральных арыенціраў — усё гэта ў першую чаргу адбіваецца на моладзі. Я была на сімпозіуме дзе выступілаў нямецкі прафесар, які гаварыў, што ў іх было шмат такіх дзяцей у самы цяжкі для Германіі час — у час вайны і пасля яе, калі нішчыліся старыя ідэалы і яшчэ не былі знойдзены новыя, калі ў палітыцы знойдзены панавалі хаос і разбурэнне. Як толькі пачало наладжвацца жыццё, да лепшага зрушылася становішча з дзіцячай злчыльнасцю. А ў нас зараз усё грамадства знаходзіцца ў стане істэрыі. Няма ніякіх устояў. Калі хворое грамадства, у першую чаргу хвароюць дзеці. Мы стаміліся, нам цяжка, мы спяшаемся, а, магчыма, менавіта зараз і надыйшоў такі час, калі трэба спыніцца і ўспомніць тое, пра што яшчэ тысячы гадоў назад было напісана ў Вялікай кнізе: якая карысць чалавеку, калі ён набудзе ўвесь свет, а душы сваёй зробіць шкоду? Захаваць жа яе могуць памагчы толькі клопат пра бліжняга, умненне прымаць да сэрца чужую бяду, як сваю ўласную. Магчыма, і мужная Спарта, якая славілася сваімі ваеннымі перамогамі, урэшце загінула ад таго, што жорстка і планамерна пазбаўлялася ад слабых і хворых? Затухае ў сэрцах міласэрнасць, любоў, гіне грамадства. У блакадным Ленінградзе, дзе, згадзіцеся, было куды больш цяжка, чым нам цяпер, выжылі не тыя, хто думаў, як выжыць самому, а тыя, хто клапаціўся пра іншых.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

З ПЛЫНІ ЖЫЦЦЯ

Яны, бы тыя бародаўкі, што бэсцяць мілы твар; панаторканы ўздоўж праспекта Ф. Скарыны, самых ажыўленых вуліц і бойкіх плошчаў, яны псуецца і нявечыя архітэктурны ансамбль сталіцы. Можна падацца на першы беглы позірк, што Мінск апанавала чужародная арда; куды ні сунешся — усюды гэтыя кібіткі. У народзе іх называюць яшчэ буданамі, шпакоўнямі, скрынямі. А афіцыйна яны носяць назву: камерцыйныя магазіны. Змайстраваныя на адзін капітал яны адрозніваюцца толькі назвамі, бо і тавар, як правіла, усюды адзін і той жа, прывезены з рынкаў Польшчы, Турцыі і нават Амерыкі. Назвы ж, калі іх чытае хто-небудзь іншы, а ты слухаеш, заплюшчышы вочы будзьяць фантазію і малююць паветраныя замкі: «Крама «Аверс-Л», «DDD — Цэнтр», «Руслан і Людміла», «Брег Ltd», «Унія».

Кібіткі-шпакоўні — гэта ўжо набытак посткамуністычнага грамадства, якое вобмацкам шукае светлую дарогу да рынку. І пакуль адны, значная большасць, натыкаюцца на ёй на нізкую зарплату, беспрацоўе, шалёныя цэны, недаступныя лекі ды іншыя «часовыя цяжкасці», другія, больш спрытныя і абарочыстыя, робяць свой бізнес і маюць з гэтага невялікі навар. Вядома ж, за кошт першых.

Дарэчы, днямі ў сталіцы прайшоў беларуска-амерыканскі семінар «Хрысціянства як маральная аснова бізнесу», на якім амерыканскія псіхологі, спецыялісты па маркетынгу, выкладчыкі і журналісты пераконвалі нашага брата — беларускага ка-

мерсанта ў неабходнасці звярнуцца да Бога, каб зрабіць свой бізнес сумленным. Думаецца, што гэта было, як гарохам аб сценку. Прынамсі, для тых маладых і здаровых хлопцаў і дзяўчат, што гандлююць у камерцыйных крамах, і якіх у народзе паранейшаму завуць спекулянтамі, Бог адзін — нажыва.

Купіць месца пад такую краму каштуе 30—50 тысяч рублёў. Градзкія ўлады прадаюць пляцы направа і налева, так што шпакоўнямі застаўлены ўжо ўсе праходы і выходы, і людзям даводзіцца праціскацца паміж імі, каб трапіць на вуліцу. Большасць мінчан праходзяць паўз гэтыя буданы абьякава ці кідаюць злыя позіркы — цэны на заморскія тавары, якімі забіты крамы, ім не па кішні. Таму і стаўленне да сучасных нуворышаў адмоўнае ў большасці насельніцтва. Час ад часу то ў адным канцы горада, то ў другім камерцыйныя шпакоўні рабуюць і паліяць. Хто гэта робіць? Кажуць, што простыя рабочыя, якія ненавідзяць спекулянтаў, а магчыма і рэжэцеры, якія абладаюць данай малады бізнес, а непаспелых караюць такім вось чынам.

Ці выйдуча з цяперашніх хвацкіх гандляроў Сайрусы Ітаны, чые магазіны ўпрыгожваюць амерыканскі кантынент! Наўрад ці гэта будзе... А хай бы ўжо мелі сваё цывілізаванае бізнесмена...

НА ЗДЫМКАХ: камерцыйныя крамы — непазбежны элемент сучаснага градзкога пейзажу.

Фота В. СТАВЕРА.

НЕ ТРЭБА ДУРЫЦЬ ЛЮДЗЕЙ

(З ІНТЭР'Ю СТАРШЫНІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ С. ШУШКЕВІЧА КАРЭСПАНДЭНТУ АГЕНЦТВА «ІНТЭРФАКС»)

— Станіслаў Станіславіч! Вы ўжо расказвалі журналістам пра свае адносіны да рэферэндуму аб даверы да парламента. Ён, напэўна, адбудзецца. Як Вы лічыце, у выпадку магчымай адстаўкі цяперашняга Вярхоўнага Савета новыя выбары сапраўды будуць праводзіцца па распрацаваным парламенцкай апазіцыйнаму закону?

— Нельга дапускаць абсурду. Перекананы: цяпер самай галоўнай задачай з'яўляецца прыняцце новай Канстытуцыі. А ўжо зыходзячы з яе палажэнняў, на мой погляд, павінен распрацоўвацца новы закон аб выбарах. Работа над праектам Асноўнага закона незалежнай Беларусі ўжо завяршаецца. Ён прайшоў «аб-

катку» ў парламенцкіх камітэтах і камісіях, яго аналізавалі буйнейшыя ў сваёй спецыяльнасці ў галіне права — эксперты Еўрапарламента. На 26 старонках дробным почэркам прафесіяналы з сусветным імем па кожным пункце кожнага артыкула новай Канстытуцыі ўнеслі свае заўвагі. Усе яны ўлічваюцца, аналізуюцца, у дакумент уносяцца адпаведныя карэктывы. Такім чынам, з пункту гледжання міжнародных нормаў наша новая Канстытуцыя фактычна бездакорная.

Такім жа бездакорным павінен быць і новы закон аб выбарах. Трэба прызнаць: ранейшы дакумент быў тэндэнцыйным, у многім меў рысы старой сістэмы. Цяпер мы хо-

чам стварыць новы, дэмакратычны. Але пагадзіцеся, што лідэры апазіцыі са сваімі экспертамі, якія распрацоўваюць свой варыянт закона аб выбарах, не здолеюць зрабіць яго больш сучасным з пункту гледжання міжнароднага права, чым гэта можам зрабіць мы, паколькі і тут нам дапамогуць еўрапарламенцкія спецыялісты. Распрацоўшчыкі самі далёка не прафесіяналы, а аматары, энтузіясты. І эмацыянальнае ўспрыманне ў іх пераважае над прафесіянальным. Ствараецца ўражанне, што лідэры апазіцыі гэтага не хочуць разумець. Але, захопленыя ўласнай ідэяй, яны ўсё роўна павінны правесці свой законапраект праз усе парламенцкія працэдурны. Толькі тады гэты

дакумент можа быць прыняты. А пакуль гэта толькі гульня ў палітыку, жаданне сутыкнуць ілбамі людзей, якіх мы не маем права, прабачце, дурыць!..

Канстытуцыя будзе прынята ў бліжэйшы час. Тады пагаворым і пра новы закон аб выбарах.

— Вы хочаце сказаць, што рэферэндум будзе праводзіцца толькі пасля прыняцця новай Канстытуцыі?

— Не, я гэтага не сцвярджаю. Але лічыў бы гэта логічным.

Тут важна не грэбаваць воляй зацікаўленых людзей (маецца на ўвазе больш як 400 тысяч чалавек, якія выказаліся за правядзенне рэферэндуму з пытаннем, толькі што сфармуляваным лідэрамі апазіцыі, — «Ф»). Ва ўсякім выпадку новы закон, прыняты канстытуцыйна парламентам, і толькі тады можна гаварыць аб новых выбарах. Адзначу: тут Вярхоўны Савет не збіраецца

праводзіць палітыку адцягвання. Цяпер ідзе работа над новым законам аб выбарах, узгодненым з новай Канстытуцыяй. Але яго можна прывязаць і да старой Канстытуцыі. Тут праблем няма, але што лепш!..

Што дасць адстаўка парламента і ці будзе яна? Вы ведаеце, цяперашні Прэзідыум Вярхоўнага Савета, дэпутаты праяўляюць у нейкай меры велікадушнасць у тым, што не шукаюць фармальнага зацэпа для адмены рэферэндуму. Толькі фармальнымі зацэпкі можна было б спыніць рэферэндум. Але мы будзем вышэй за гэта. Няхай нават вынікі ўсенароднага галасавання пакажуць недавер народа да Вярхоўнага Савета і ўрада, адстаўкі можа не адбыцца. Прачытайце ўважліва закон аб рэферэндуме! Згодна з ім, парламент прымае рашэнне аб тым, якім быць характару рэферэндуму — «кансультатыўным» ці «абавязковым».

У ТАВАРЫСТВЕ «РАДЗІМА»

НАЙБОЛЬШЫЯ ВОРАГІ БЕЛАРУСАЎ — САМІ БЕЛАРУСЫ

Шэсць разоў за апошнія некалькі гадоў пабыўаў на Бацькаўшчыне айцец Аляксандр Надсон. Місія, з якой перасякае ён мноства граніц, выкарадкавая і папрэбая: ён вязе лекі, вітаміны, медыцынскае абсталяванне ў бальніцы, дзе пакутуюць людзі, і, у першую чаргу, дзеці, якія сталі ахвярамі Чарнобыля. У Хойніцкім, Брагінскім раёнах ужо ведаюць яго невялікі аўтобус, што вязе надзею і міласэрнасць.

У гэты свой прыезд айцец Надсон знайшоў час і наведаў Беларускае таварыства «Радзіма», з якім даўно ўжо мае даволі плённую сувязь. Ад «Радзімы» прыязджаў у Скарынінскі цэнтр у Лондане беларускі вучоны Адам Мальдзіс, пра якога айцец Надсон гаворыць з вялікай павагай, бо ён многа прыклаў намаганняў дзеля ўмацавання сувязей паміж тутэйшымі беларусамі і суайчыннікамі за Ла-Маншам, як старшыня камісіі «Вяртанне» пры Беларускай Фондзе культуры рушчыца пра зварот на Бацькаўшчыну культурнай спадчыны беларусаў.

Я нагадала, што нядаўна «Голас Радзімы» змясціў артыкул пра Міколу Равенскага і спытала, ці не мог бы айцец Надсон паспрыць, каб штосці з музычнай спадчыны кампазітара вярнулася на яго радзіму.

— У свой наступны прыезд я прывязу ксеракопіі твораў Равенскага, — адказаў гасць. — Яго творы ёсць у нас у Лондане ў бібліятэцы імя Скарыны. Але найбольш архівы Равенскага ёсць у

Злучаных Штатах, у вучня кампазітара Янін Запрудніка, у Беларускай інстытуце навук і мастацтва ў Нью-Йорку.

— Айцец Надсон, як вы лічыце, пра каго яшчэ з беларускіх дзеляў культуры, якія апынуліся на Захадзе па другой сусветнай вайне, варта было б напісаць?

— Пра многіх «Голас Радзімы», дзякуй Богу, ужо пісаў. Пра паэтку Наталлю Арсеньеву, кампазітара Куліковіча-Шчаглова, пра Масея Сяднёва. Яшчэ варта ўвагі, здаецца мне, паэт Салавей. А так пісьменнікаў шмат, але добрых, значных мала. Выдатныя пісьменнікі кожны дзень не нараджаюцца. І цяпер тут, на Беларусі, пакуль што не бачу нічога выдатнага. Цікавыя спробы ёсць, але значнага пакуль што не заўважаю. Тое самае могу сказаць і пра мастацтва, і пра музыку. Беларусы так доўга былі абмежаваны ў сваіх магчымасцях, што сёння ідзе пошук свайго шляху. Новыя магчымасці стварыліся зусім нядаўна. Беларускае справа мае шмат цяжкасцей, — працягаў дзяліцца сваімі думкамі і назіраннямі айцец Аляксандр. — І ведаеце, я лічу, што найбольшыя ворагі беларусаў — самі беларусы. Ну вось такі прыклад: міністр, ці які іншы дзяржаўны дзеяч любой краіны, калі прыязджае ў чужую краіну, гаворыць або на мове гаспадары, або на сваёй уласнай. Беларусы гавораць чамусьці па-расейску. Або такі прыклад: перасякаем мы граніцу

ў Брэсце, бачым «Пагоню» і надліс па-расейску — «Рэспубліка Беларусь». Палікі пішучы сваю назву па-польску, немцы — па-нямецку. А мы? Калі мы сталі незалежнымі, дык і паводзіць сябе павінны адпаведна, як незалежны народ. Усё гэта, можна было б сказаць, дробязі, але яны маюць вялікае значэнне.

— Чым мы можам дапамагчы беларусам, якія жывуць у Англіі? — спытаў у свайго гасця першы намеснік старшыні праўлення таварыства «Радзіма» Мікалай Васілянак.

— Дзякуй за такое жаданне, але сёння мы больш думаем, якая ад нас можа быць дапамога, — адказаў айцец Надсон. — Цешымся, што маем, нарэшце, магчымасць прыехаць на Беларусь, сваімі вачамі на ўсё паглядзець. Радуе ў апошні час нас «Голас Радзімы». Вельмі добрае выданне. Шмат цікавага ў газеце.

— Вы і гэты раз прыехалі ў Беларусь з дапамогай. Як вы самі ставіцеся да гэтай свайго місіі?

— Лічу, што гэта кропля ў моры. Усім не дапаможаш, таму вязём непасрэдна і ў пэўную бальніцу, дзе нас чакаюць, лекі, вітаміны. Прадукты не вязем, бо бачым, што людзі тут з голаду не паміраюць, голяны не ходзяць. Калі бываем у вёсках, гутарым з сялынамі, чуюм ад іх: «Мы выжываем, мы не жабраем, але дапамажыце дзецям, лячыце іх». Я бачу ў гэтых людзей пачуццё годнасці, і

Айцец Аляксандр НАДСОН прывёз гуманітарную дапамогу ў Хойніцкую раённую бальніцу.

мне гэта вельмі падабаецца.

— А як вы здабываеце лекі?

— Дзякуючы дабрачыннасці і беларусаў, і англічан, бо адны беларусы не выцягнулі б такую справу іх не так многа ў Англіі. А мы бачым, колькі чалавечнасці, дабрні ў розных людзей. І гэта вельмі пацяпляльны факт. Прыемна бачыць неабавязнасць да чужой бяды. З кожным разам пашыраюцца адрасы нашых прывозаў: Магілёўшчына, Бараўляны пад Мін-

скам. Лічым, што трэба будаваць новыя цэнтры для лячэння хворых. Будзем дапамагаць з абсталяваннем.

Суспрэча была не надта доўгай, але, як відаць, даволі многія аспекты нашага жыцця мы паспелі закрануць і абмяняцца думкамі. У час свайго прыездаў на Беларусь айцец Аляксандр Надсон нарасхватаў у таварыства ён прыехаў ад мастакоў, а праз гадзіну яго чаналі ў адной з бальніц Мінска.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

НЯГЛЕДЗЯЧЫ НА КРЫЗІС СУВЯЗІ РАЗВІВАЮЦА

У пачатку чэрвеня гэтага года па запрашэнню таварыства «Радзіма» ў Беларусь азнаходзілася дэлегацыя Беларускага грамадска-культурнага таварыства (БГКТ) з Беластоцка. У склад прадастаўнікоў беларускай сяброўні з Польшчы уваходзілі: старшыня прэзідыума БГКТ Аляксандр Барышчэўскі, намеснік старшыні Яна Сычэўскі, старшыня Камітэта па пабудове музея ў Гайнаўцы Кас-

тэўска Майсэя, а таксама член Галоўнай управы Валянціна Ласкевіч і Тамара Русацок. Галоўнай мэтай прыезду дэлегацыі і асноўным пунктам праграмы яе знаходжання ў Мінску былі перамовы з кіраўнікамі Беларусі па самаму шырокаму спектру пытанняў, звязаных з пашырэннем кантактаў паміж БГКТ і нашай рэспублікай, пры пасрэдніцтве Беларускага таварыства «Радзіма».

Дэлегацыя правяла сустрэчы з намеснікам старшыні Савета Міністраў РБ М. Дземчуком, міністрам замежных спраў П. Краўчанкам, міністрам культуры Я. Вайтовічам, міністрам народнай адукацыі В. Гайсёнкам і іншымі адказнымі асобамі.

Была дасягнута дамоўленасць па аказанню дапамогі беларусам Беластоцка, у тым ліку і матэрыяльнай, якая знайшла адлюстраванне

ў наступным. Ужо ў гэтым навучальным годзе вышэйшыя навучальныя ўстановы многіх гарадоў РБ прымуць на вучобу каля пяцідзесяці чалавек з ліку моладзі беларускіх асяродкаў Польшчы. Таварыства «Радзіма» сёлета будзе ладзіць адпачынак беластоцкіх дзяцей у лагеры, і навучанне актывістаў і кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці на курсах павышэння кваліфікацыі.

Узнімаўся пытанне аб выданні ў Беларусі твораў беларускіх пісьменнікаў з Беластоцка, падрыхтоўцы польска-беларускіх і беларуска-польскіх слоўнікаў.

Асобнай тэмай падчас перамоў абмяркоўвалася праблема помачы Музею бе-

ларускай культуры ў Гайнаўцы, на будаўніцтва і заагаспадаранне якога польская ўлада не асцягуюць сродкаў, з яго аднак беручы высокую падаткі. Цяжкасці з фінансаваннем мае і само БГКТ, як і газета «Ніва», вакол якой, апрача іншага, разгортваюцца палітычныя баталі.

Госці выказалі пажаданне аб хутчэйшым адкрыцці консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку. Адыбылі іх знаёмства з паслом Беларусі ў Польшчы У. Сянько.

Афіцыйную частку праграмы знаходжання беларускай дэлегацыі БГКТ дапоўніла культурная дэлегацыя была прынята на фестывалі песні, які прайшоў у Паставах.

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

даюцца галасы, што адмаўляюць беларускай мове ў праве на існаванне, а ўвядзенне яе ў школы абвешчаюць ледзь не генацыдам, а са старонак нашай прэсы і з іншых сродкаў масавай інфармацыі.

І зусім на мяне павяла сіверам, калі аднойчы ў ранішняй праграме «Радыефакт» я пачуў довады сацыёлага з Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Лідзіі Новіковай. На падставе сацыялагічных даследаванняў атрымлівалася, што больш за 70 працэнтаў апытаных беларусаў лічаць закон аб мовах недасканалым і патрабуюць зрабіць дзяржаўнай, на роўні з беларускай, і рускую мову.

З цяжкімі думкамі, што роіліся ад усёй гэтай інфармацыі ў маёй галаве, прыйшоў я да Яўгена ЦУМАРАВА, сакратара Камісіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны.

— Яўген Аляксандравіч, «Радыефакт» вывады нашых універсітэцкіх сацыёлагаў каменціраваць адмоўна. Як пракаменціруеце іх вы?

— Відаць, трэба выходзіць з таго, што запісана ў нашым законе аб рэферэндуме. У ім ёсць доволі дэмакратычнае палажэнне: не выносіць ні на якія формы грамадскага апытання такія пытанні, што тычацца маральнага і духоўнага свету чалавека. Нельга ставіць пытанні: ці патрэбна вам маці? Ці патрэбна вам Радзіма? Ці будзеце вы абараняць сваю Радзіму? Ці будзеце выкарыстоўваць дзяржаўную мову на дзяржаўнай службе?

Калі гаворка ідзе пра тое, каб чытаць кніжкі, лежачы ў сябе дома на канэпе, то тут, безумоўна, не можа быць ніякага рэгулявання моўных працэсаў. Іншая справа — дзяржаўная служба. Той жа ўніверсітэт рыхтуе, скажам, юрыстаў. А юрыст (адвакат, натарыус) павінен выкарыстоўваць дзяржаўную мову не толькі ў справаходстве, але і ў практычных зносінах з людзьмі. Тут павінен быць поўная яснасць.

Дарэчы, нашым сацыёлагам, калі яны хочуць быць аб'ектыўнымі, трэба браць пад увагу многія факты. Няблага было б паразважаць, напрыклад, над такой статыстыкай. Чаму ў рэспубліцы на 100 тысяч беларусаў толькі 6 дактароў навук, а на тых жа 100 тысяч рускіх аж 33. Кандыдатаў навук адпаведна 93 у беларусаў і 398 у рускіх на Беларусі. Такія ж, прыкладна, прапорцыі і колькасці студэнтаў і людзей з вышэйшай адукацыяй. Мяне ўразіла, што нават у вёсцы — гэтыя калысцы беларускасці, сярод спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй яшчэ большая прапорцыя рускіх, чым у горадзе. Кіраўнікі гаспадарак, галоўныя энергетыкі, галоўныя інжынеры — рускія.

Выходзіць, што «белорусская нива», якая выдаецца для вясковага чытача, адрасавана ў першую чаргу чытачу-начальніку. А не асноўнай частцы насельніцтва вёскі, якое з'яўляецца пераважна беларускамоўным. Прыкладна такая ж сітуацыя з вышэйшай адукацыяй і ў іншых сферах нашага жыцця.

Вяртаючыся да памяншага апытання, праведзенага сацыёлагамі БДУ, хацеў бы сказаць, што важна вельмі канкрэтна і ўзважана фармуляваць пытанне. Нельга прымушаць чалавека адказваць на пытанне, якое ставіць яго перад дyleмай! Адказ проста можа быць амальным.

Таму, думаю, «Радыефакт» паспешліва падыйшоў да агляшэння такіх вось пытанняў.

— Але ж хочам мы таго ці не, будзем гаварыць публічна ці прыватна для карысці справы, сёння такі стан нашага грамадства. Так яно ставіцца да дзяржаўнай мовы. Ці нам ад гэтага лягчэй?

— Безумоўна, для нас такая інфармацыя цікавая — мы бачым, які грамадскі попыт на беларускую мову. Але возьмем, напрыклад, Ізраіль. Дзяржаўнай там стала мова, якая была незразумелай для большасці яўрэяў. А цяпер яна расцвіла. Гэта мова была проста забыта.

Тое ж і з беларусамі. Заўважце, вельмі мала ёсць беларусаў, якія кажуць: «Мне не трэба беларуская мова». Большасць гаворыць: «Не прымушайце мяне заўтра ўжо на ёй гаварыць, выконваць службо-

чання, і духоўным асяроддзем — нацыянальным космасам.

Калі беларус сам не гаворыць па-беларуску, то жыццё яго так складалася, але ён ахвотна аддае сваё дзіця ў беларускую школу. Тым часам ён ужо прагаласаваў за тое, каб у нас беларуская мова адраджалася. І таму ніякія апытанні сацыялагічных службаў не могуць перакрэсліць таго факта, што ў нас ёсць гарады, такія, як Мядзель, Ашмяны, дзе ўжо два гады няма ніводнага рускамоўнага першага класа. І ніхто не скардзіцца, не піша заяў: дайце мне рускую школу. Або глянем на Мінск. Тры гады назад у горадзе на больш чым 200 школ толькі ў 34 былі пачатковыя беларускія класы, а з новага навучальнага года дадаецца яшчэ 45. Вельмі значны рост.

ннені ў закон аб мовах у сувязі з увядзеннем закона аб адукацыі. У шостым артыкуле закона аб адукацыі запісана, што беларуская мова — гэта асноўная мова навучання і выхавання ва ўсіх адукацыйных установах Беларусі. А ў законе аб мовах бацькам даецца нейкае размазанае права выбару. Выбару чаго? Далей, аб статусе рускай мовы як мовы міжнацыянальных зносін. А чаму гэтай мовай не можа быць англійская? А болей за ўсё ёй можа служыць беларуская. У законе аб мовах не прадугледжана ўжыванне беларускай мовы ў такіх структурах, якіх не было тады, калі прымаўся закон: мытня, войска, памежная варта, марскі і паветраны флот.

— Вось вы, Яўген Аляксандравіч, згадалі пра фарміраванне свядомай грамадскай супо-

— Дзяржава наша набывае выгляд незалежнай. Пакуль што — выгляд, але ж раней і гэтага выгляду не было. Два гады назад быў уведзены закон аб мовах, а праз год мы павінны перайсці да завяршэння ўвядзення беларускай мовы ў справаходстве і іншых сферах дзяржаўнага жыцця. Мы прааналізавалі, як жа ідзе працэс беларусізацыі. Сабралі інфармацыю з міністэрстваў, мясцовых Саветаў. Члены камісіі аб'ехалі 50 са 117 раёнаў. На ведалі не толькі ўстановы адукацыі і культуры, але і ваззалы, дарогі і г. д. І пераканаліся, што няма такога механізму, які б спрыяў ажыццяўленню закона аб мовах. Мы вырашылі звярнуць увагу і кіраўнічых структур, і грамадскасці на той факт, што закон не выконваецца. І паставілі задачу стварыць Інспекцыю па нагляду за выкананнем дзяржаўнай і іншых моў у рэспубліцы. Па нашаму меркаванню, інспекцыя будзе выконваць дзве задачы: каардынаваць усю гэтую работу, вырашаць практычныя пытанні, спрыяць выкананню дзяржаўнай праграмы і сацыяльна-эталонам выкарыстання беларускай мовы, лексічным і граматычным фонам. Каб не бегала па Мінску «Маршрутная таксі», а на дарогах каб не трапляліся надпісы на рускай і беларускай мовах: «Узда—Узда».

Інспекцыя павінна быць невялікай колькасцю, але дэявольнай, дзякуючы зацікаўленым людзям. І незалежна ад мясцовых выканкомаў.

Канферэнцыя прыняла спецыяльны пункт па мове ў канфесіях. Не ведаю, спантанная гэта акцыя ці спланаваная, але Беларусь наваднілі ўсялякія прапаведнікі. Усё было б нармальна, каб іх дзейнасць не вялася на шкоду дзяржаве. І справа тут не толькі ў той мове, якая гучыць у касцёлах і цэрквах, а і ў прапагандзе каштоўнасцей іншай дзяржавы, чужой нам сімволікі. Духоўная культура — гэта частка культуры народа. І калі ў царкве, касцёле, малітоўным доме яна будзе служыць інтарэсам іншых дзяржаў, то гэта ўжо ненармальна.

— Як вы ставіцеся да прапановы абвясціць 1993 год годам беларускай мовы? Яна была выказана на старонках «ЛІМа».

— Гэта прапанова прагучала і на канферэнцыі. Каб яна была рэалізавана, можа, гэта дапаможа магчымаць трохі нешта зрушыць на афіцыйным узроўні... Але гэта мне вельмі нагадвае мясячнік бяспекі руху...

— Месячнік праходзіць, а ахвяр на дарогах не менее?

— Так. Калі гутарка ішла пра год Скарыны, ці Багдановіча, то тут ясна: гэта дзе магчымаць пашырыць ва ўсім свеце веды пра Скарыну і Багдановіча. Але што такое год мовы? Да гэтага яшчэ ніхто ў свеце не дадумаўся. Трэба працаваць кожны дзень і кожны год, каб беларуская мова загучала ў кожным нашым доме.

Я падзякаваў майму суб'яседніку за грунтоўныя адказы на тых пытанні, што хвалююць і мяне, і майго чытача, і з надзеяй выйшаў з кабінета дзе гучала беларуская мова. Па калідорах былога будынка ЦК, дзе цяпер месціцца Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь, сноўдалі дэпутаты і розныя чыноўнікі. Уплўнена гучала руская мова...

ЯЎГЕН ЦУМАРАЎ:

«АДРАДЖЭННЕ ПОЙДЗЕ ПРАЗ ФАРМАВАННЕ НОВАГА ПАКАЛЕННЯ»

КАМУ ПАТРЭБЕН НЯМЕЦКАМОЎНЫ БЕЛАРУС

выя абавязкі». Давайце глянем на справу і з такога боку. Калі спытаць інжынера-ядзершчыка, які на 99 працэнтаў карыстаецца літаратурай не на беларускай мове, а на рускай, англійскай, якая мова яму больш патрэбна, то вядома ж, ён адкажа: руская. Таму што ён без яе жыць не можа як спецыяліст.

Але ж ці ўсё зрабіла наша дзяржава, каб выходзілі на беларускай мове галіновыя часопісы, распрацоўвалася тэрміналогія? Тая ж самая «белорусская нива» магла б быць выдатным распрацоўчыкам сельскагаспадарчай тэрміналогіі. Або медыцынскай выданні.

— Вядома ж, маглі б... Але наша прэса выбрала найлягчэйшы шлях: назва выдання нібы беларуская, дзве-тры заметкі — на беларускай мове, астатняе ўсё па-руску. Апалагеты такой «трасянікі» і хрысцяцця, і божацца, што яны абедзюма рукамі за адраджэнне, але так «дбаюць» пра народ, што не могуць для яго пісаць на роднай мове, прапагандаваць яе, — «не поймут». Гэта вельмі выйграшны козыр — спасылка на народ і нічога не рабіць для яго, у даним выпадку, духоўнага абуджэння. Пры такой палітыцы моўны статус-кво ў Беларусі захаваецца дэталю, пакуль не застанецца ніводнага жадаючага чытаць па-беларуску. Ужо сёння мы маем толькі кожнае чацвёртае выданне з 565 газет і часопісаў — беларускамоўнае. Баюся, што заўтра можа быць горш — попыт на беларускую мову знізіцца. Калі я не маю рацыі, развейце мае сумненні.

— Наша надзея — новае пакаленне, бо сярэдзіне, той, хто хацеў паслужыць справе адраджэння, ужо заявіла аб сабе. А новае, дзеці, якія пайшлі ў пачатковыя школы, беларускія школы, калі яны стануць спецыялістамі, запатрабуе больш інфармацыі на дзяржаўнай мове. Ужо сёння мы не маем праблем з беларускімі класамі. Цяпер ёсць праблема, як забяспечыць велізарную колькасць беларускіх пачатковых класаў і выкладчыкамі, і сродкамі наву-

Адраджэнне менавіта пойдзе праз фармаванне новага пакалення. А наша задача — стварыць умовы для яго гарманічнага і паўнацэннага развіцця.

— Калі мы ўжо загаварылі пра стварэнне ўмоў для развіцця маладога пакалення, якое стане носбітам беларускасці і ўзніме нашу нацыянальную свядомасць, то ці задавальняе нас сёння канцэпцыя адукацыі?

— Канцэпцыя гэта, закладзеная ў законе аб адукацыі, правільная. Але правільная на сённяшні дзень. У ёй прадугледжаны такі ланцюжок: дзяржава стварае пэўныя структуры, і яны працуюць на ўмацаванне суверэнітэту, адраджэнне нацыянальнай культуры, развіццё і пашырэнне моваў. А са стварэннем рынковых адносін, са з'яўленнем у Беларусі слоя заможных людзей — селяніна, інжынера, адваката, урача, настаўніка, журналіста — гэтая канцэпцыя не зможа функцыянаваць. Трэба сфарміраваць асобу, грамадзяніна так, каб ён усвядоміў: ён спаў заможным таму, што ёсць беларуская дзяржава. Ён тады аб'ектыўна будзе ўсяляк спрыяць умацаванню нацыянальна-дзяржаўнага суверэнітэту і пашырэнню беларускай мовы. Тады ўзнікне патрэба ў карэкцыйнаму закону аб мовах і закона аб адукацыі.

Не дзяржава, якая стварае дзяржаўныя структуры для адраджэння мовы, а дзяржава, якая стварае ўмовы для духоўнага і матэрыяльнага развіцця заможнага класа, часткі насельніцтва, якое прыйдзе да высновы аб неабходнасці адраджэння мовы. Не сілавым метадам, не адміністрацыйным. Тым самым мова будзе адраджацца не праз дзяржаўныя структуры, не прымусам, а праз фармаванне грамадскай супольнасці, якая будзе разумець, што без гэтага проста жыць немагчыма. Як гэта сёння разумее супольнасць літоўская ці польская.

Нам пільна трэба ўнесці змя-

льнасці, якая будзе разумець, што ёй патрэбна гэта беларуская мова. Замалівая гэта перспектыва, але калі тое будзе. Тыя ж палякі на Беларусі, як толькі з'явілася магчымасць, адразу ж заявілі аб сабе. Ды яшчэ як смела! А беларусы — нібы яны госці ў сваім доме...

— Для таго, каб з годнасцю сказаць: «Я — беларус!», трэба трохі даведацца пра мінулае Беларусі, трэба адчуць водар і прыгажосць беларускага слова. Але для гэтага трэба прайсці пэўны этап. І тут вялікая роля нашых сродкаў масавай інфармацыі — яны павінны служыць ідэі нацыянальнага суверэнітэту.

Вось многія не бачаць на гэтым накірунку перспектывы. Але давайце падыздем крытычна: ці дала што-небудзь еўрапейскай культуры, сусветнай культуры так званая беларуская культура на аснове рускай мовы? Дзе ў нас паэты, хоць бы сярэднія рукі? Вялікія пісьменнікі? Інстытут самазахававання падказвае: або Беларусь застанецца духоўным асяродкам, або, калі зрачыцца сваёй мове, — проста растворуцца.

Мы павінны зрабіць усё, каб як мага больш людзей пачулі голас народа з нетраў гісторыі: будзь беларусам, застанься ім, і тым самым ты захаваш самабытнасць, якая так патрэбна сусветнай супольнасці. Бо нікому не патрэбны беларус нямецкамоўны ці рускамоўны. Ён не дасць нічога ні нямецкай, ні рускай культуры, тым больш не прынясе нічога карыснага свайму народу.

— Яўген Аляксандравіч, нядаўна адбылася Рэспубліканская канферэнцыя «Беларуская мова і нацыянальна-дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь». Выступленні на ёй былі заклочаныя і трывожныя, а прынятая пастанова, якая была апублікавана ў «Голасе Радзімы», — наколькі канкрэтна-канструктыўная, настолькі і катэгарычна-рэзка. Пракаменціруйце, калі ласка, што за гэтым стаіць?

ТВОРЧЫ САКРЭТ ПАЎЛА МАЛЧАНАВА

ДАРОГА ДА ВЯРШЫНЬ

Прадбачанне Паўла Малчанава спраўдзілася. Прайшло шмат гадоў, і ў наш час ужо вывучаны кожны кадр названых фільмаў.

— Я заўсёды, — сказаў Павел Малчанаў, — лічыў Аляксандра Дзюжэнка адным са сваіх настаўнікаў у мастацтве.

Наш фільм «Палескія рабінзоны» быў выпушчаны на ўсесаюзны экран і прайшоў з поспехам у глядачоў і крытыкі. Асабліва гарача ўхвалілі карціну за меляўніча адзіную ў ёй прыроду. Дапамагла «Зямля». Калі б не было гэтага фільма, мы, мабыць, не змаглі б дасягнуць такіх вынікаў.

На ўрачыстым сходзе, прысвечаным дзесяцігоддзю беларускага кіно, старшыня Савета народных камісараў БССР Мікалай Галадзед сказаў: «Палескія рабінзоны» — гэта першы сапраўды беларускі мастацкі фільм для нашай моладзі».

Летам 1936 года Янка Купала разам са сваёй жонкай Уладзіславай Францаўнай і паэтам Петрусём Броўкам наведалі Бабруйск, дзе гастраліваў Другі беларускі дзяржаўны тэатр. Паважаныя госці былі запрошаны на прагляд «Паўлінкі» і «Прымакоў» Янкі Купалы, «Пінскай шляхты» Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў пастаноўцы Паўла Малчанава. А назаўтра гэтым жа днём паказаны фільм «Палескія рабінзоны». Калі ў глядзельнай зале запалілася святло, Іван Дамінікавіч абняў Паўла Сцяпанавіча, пацалаваў яго і выказаў сардэчныя словы ўхвалы.

...У 1935 годзе Паўла Малчанава запрасілі ў Мінскі тэатр рабочай моладзі на пастаноўку. Другі рэжысёр у гэты час ставіў спектакль па п'есе Мікалая Пагодзіна «Арыстакраты». У тэатры не знайшлося акцёра на галоўную ролю Косці-капітана. «А што, калі сыграць мне», — нясмела прапановаў Малчанаў. Ніхто яшчэ не ведаў тут яго акцёрскія здольнасці, але іншага выйсця не было, і рашылі рэпэціраваць. «Я з такім шаленствам, з такім энтузіязмам ухваліўся за працу, — гаворыў акцёр, — што не помню, каб так унутрана гарэў калінебудзь потым. Правадзіў маладая энергія, быўшая ў застоі, кансервацыя ў час маёй доўгай занятасці ў кіно».

Поспех быў незвычайны. «Арыстакраты» іграліся пры сцэльных аншлагах. Пра Малчанава загаварылі ва ўсіх кутках Беларусі.

У «ТРАМЕ» наважыліся замацаваць Паўла Малчанава ў штаце, але родны яму Другі беларускі дзяржаўны тэатр настойліва прасіў вярнуцца. У лютым 1936 года ён зноў апынуўся ў сваім родным тэатры. Першым выдатным вынікам з'явілася роля ўрадыка Шышлы ў п'есе Якуба Коласа «Вайна-вайне!». Вопрэз быў створаны ў востракамедыйным плане і часта выклікаў ажыўленасць у зале і смех. Пра гэты вобраз Малчанаў пісаў:

«Унесеныя мною ў ролю дапаўненні: ігра на гітары, спевы — рабілі эпізодычную фігуру Шышлы больш каларытнай, прыкметнай. У гэтым часта і заключалася работа, а дакладней — задача акцёра: расквеціць ролю дэталямі, зрабіць яе запамінальнай».

Колас заўважыў на конт майго выканання ролі Шышлы, што гэта значна ўзбагаціла вобраз, па сутнасці ўзбагаціла аўтарскі матэрыял».

Некалькі гадоў сустрэўся з Малчанавым, Якуб Колас сказаў:

— Я ўсё думаю, як гэта вам удалося, так адпаведна, так поўна сыграць Шышлу? Калі ў нас існавалі ўрадыкі, вы ж былі яшчэ непаўналеткам...

— Так, так, шансоўны Канстанцін Міхайлавіч, я сапраўды быў малы. Але справа ў тым, што адзін мой сявак быў ўрадыкам. Я яго часта бачыў. А цяпер вось, пераняў...

— Вунь які! — толькі і сказаў Колас.

Маладыя акцёры пытаюць, у чым сакрэт яго майстэрства і такога бліскавага поспеху. Сакрэт вельмі просты: Малчанаў — мастак вялікіх прыродных здольнасцей, памножаных на тытанічную працу.

Выклічнай падзеяй, якая здзівіла шэкспіразнаўцаў, вяхюю на творчым шляху артыста было стварэнне вобраза Гамлета — самай складанай і цяжкай ролі ў сусветным класічным рэпертуары. Павел Сцяпанавіч прызнаецца, што яго вельмі ўсхваляваў таленавіты пераклад «Гамлета» на беларускую мову, зробле-

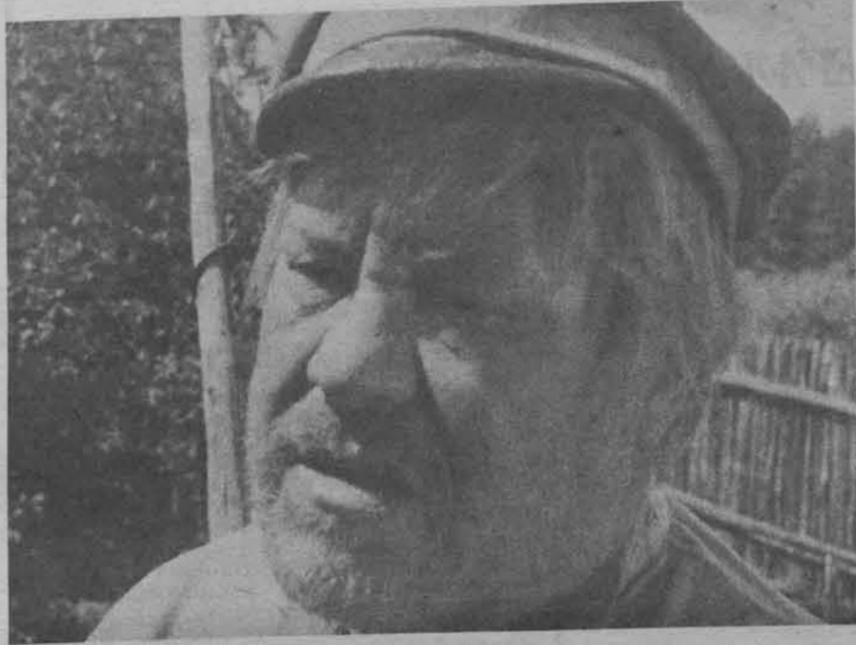
ны высокаадукаваным пісьменнікам Юркам Гаўруком. Ніводзін з рускіх перакладаў не можа параўнацца з гэтым прыбліжэннем да арыгіналу, натхнёным перакладам. Здаецца нават, што гэта сам Вільям Шэкспір вадаўіў прарок на нашай мове, і ён, Малчанаў, рашыў трымаць экзамен на артыстычную сталасць. Пастаноўку здзейсніў славуці маскоўскі рэжысёр Валерый Бебутаў, які шмат гадоў спецыялізаваўся галоўным чынам на сцэнічным вырашэнні шэкспіраўскіх драматургічных твораў, а яго родная сястра Алена Міхайлаўна на мастацкім дэкарацыйным афармленні.

Сусветна вядомы савецкі знаўца Шэкспіра прафесар Міхаіл Марозаў адклаў усе свае справы і прыехаў у Віцебск з мэтай пабачыць Паўла Малчанава ў ролі Гамлета. Марозаў ўсадылі ў дырэктарскай ложы. Валерый Бебутаў сеў побач. Адкрылася заслона. Сцэна патанала ў разнаквецці фарбаў, бы-

сольства ў СССР і запэўнівалі, што такога бліскавага Гамлета яшчэ не бачылі ў сябе, на радзіме вялікага Шэкспіра.

У красавіку 1947 года Паўла Малчанава зусім нечакана запрасілі ў Маскву на ўдзел у традыцыйным Шэкспіраўскім канцэрце. За старшынню вечава быў карыфей рускай сцэны Юрый Юр'еў. Апошні раз у жыцці выступіў ён тут з паказам некаторых урыўкаў са сваіх шэкспіраўскіх роляў.

На Беларускам вакзале ў Маскве Паўла Малчанава сустракалі прадстаўнікі з Камітэта мастацтваў і... вярнуліся без яго. Начальству далажылі: «Не прыехаў». А на справе адбылася недарэчнасць. Сноўдаючыся па пероне яны неаднаразова абміналі яго. Усяго паўтара года назад скончылася жудасная спусташальная вайна. Малчанаў быў вельмі бедна апрануты, і ў ім проста не прызналі чаканага акцёра. Сам жа ён аніяк не спадзя-

Апошняя роля П. МАЛЧАНОВА — Саўка ў фільме «Збянтэжаны Саўка».

ла асветлена безліччу электраагнёў. Прамені скрыжоўваліся, утварыўшы святло і цені. Здавалася, сотні «сонечных зайчыкаў» бегаюць па сценах Эльсінорскага замка.

Марозаў успыхнуў:
— Што вы ўчынілі? Фарбы заціснуць Гамлета, гэта жахліва!

Бебутаў іранічна ўсміхаецца:
— У прынцыпе так, толькі не гэтага...

Выйшаў на сцэну Гамлет. Марозаў спалохана ўвагнуў галаву ў плечы. Адгучаў першы маналог. Марозаў узрэдывана выпрастаў галаву. Перад ім быў магутны акцёр, тэмперамент якога ўзняўся над усімі фарбамі, і яны не толькі не заміналі, а наадварот падкрэслівалі бязмежныя магчымасці натхнёнага выканаўцы.

У газеце «Віцебскі рабочы» № 205 за 16 кастрычніка 1946 года Міхаіл Марозаў напісаў:

«Павел Сцяпанавіч Малчанаў выдатна іграе Гамлета. Перад намі чалавек неспакойнай усхваляванай думкі. Чалавек адначасова і гнеўны, і любячы. Які ласкавы ён з Гарацыя, які пяшчотны ён з Афеліяй, і як ненавідзіць ён свайго воўрага Клаўдзія, з якой пагардай ставіцца ён да хітрага шэльмы старога Палонія. Малчанаў валодае багацейшай акцёрскай палітрай...»

Гэты спектакль з'яўляецца не толькі творчай перамогай здольнага калектыву. Ён гаворыць аб тым, як глыбока і ўсетабакова ўмее савецкі тэатр раскрываць найвялікшыя творы сусветнай драматургіі. Тэатр імя Якуба Коласа стварае ўпершыню ў гісторыі Беларускага тэатра спектакль «Гамлет». І зараз можна смела сказаць, што Беларускае тэатральнае ўжыванне ўжо каштоўнейшы ўклад у агульную работу савецкага тэатра над Шэкспірам. Спектакль «Гамлет» з'яўляецца святам беларускага тэатральнага мастацтва».

...Так, гэта было свята. Многія прызнаныя акцёры з Масквы, Ленінграда, Кіева і іншых гарадоў прыязджалі ў Віцебск альбо ў Мінск, каб убачыць Малчанава ў «Гамлеце». Ад'язджалі яны вельмі ўражаныя. Прыязджалі паглядзець спектакль супрацоўнікі Брытанскага па-

ваўся, што нехта будзе яго сустракаць. За якую гадзіну да пачатку пачалі збірацца ўдзельнікі ўнікальнага вечава. Адзін у аднаго пыталіся: «Хто гэта там стаіў на водшыбе ў апошнім радзе?» Спыталіся ў Юр'ева. Не ведаў і ён. Але даручыў нейкай пажылой актрысе, члену мастацкага савета Камітэта мастацтваў падысці і далікатна спытацца. Але тая не дырымонілася. Спытала шумна, на ўсю залу, седзячы за сталом прэзідыума:

— Скажыце нам, адкуль вы і хто? Чалавек узняўся з месца:
— Я з Віцебска, Гамлет, Малчанаў...
— З Ві-і-іцебска? — здзівілася жанчына.

— Нічога здзіўнага! — абярваў яе Юр'еў і звярнуўся да Малчанава:

— Здаўляе ваша сціпласць, а калі так, то з вас і пачнем. Падыдзіце, калі ласка, сюды і скажыце, што вы нам прапануеце.

Павел Сцяпанавіч энергічна ступіў на падмошкі, гучна вымавіў:

— Маналогі Гамлета...

Юр'еў ажывіўся, вытрымаў працяглую паўзу, спытаў ласкава:

— Адзін, два, якія?

— Усе! — адказаў Малчанаў.

У зале пачуўся з'эдлы смяшок. У прэзідыуме таксама. Юр'еў не смяяўся:

— А вы ведаеце, што Шэкспір сам быў акцёр і разумеў, адчуваў усю неймаверную складанасць і цяжкасць гамлетаўскіх маналогі і размеркаваў іх у п'есе праз пэўныя інтэрвалы, каб выканаўца меў доволі часу назапываць сілы на іх аднаўленне!

Малчанаў:

— Гэта несумненна так. Але трэба дасканала валодаць «пераліўкай крыві». Мне асабіста вядомы гэты прыём з той пары, калі я ачуўся ў Беларускай драматычнай студыі тут, у Маскве. Пераняў яго ад двух вялікіх артыстаў рускай сцэны Паўла Арленева і Міхаіла Чэхава. Абодва валодалі прыёмам лёгка і нязмужана.

У зале нібыта здранцвелі: «Вось табе і віцэбанін... Правінцыял...»

Малчанаў жа тлумачыў далей:

Алесь СЛЕСАРЭНКА.

СВЯТА
СЛАВЯНСТВА

З 18 па 23 ліпеня ў Віцебску пройдзе міжнародны музычны фестываль «Славянскі кірмаш». Удзел у ім прымуць каля тысячы выканаўцаў з самых розных краін свету. Будзе багата і гасцей.

У 70-х і пачатку 80-х гадоў у Зялёнай Гуры ў Польшчы праходзілі фестывалі савецкай песні. Палітыкі рабілі важную справу, прапагандуючы песні народаў Савецкага Саюза. У 1988 годзе аналагічная конкурсная праграма была праведзена ў старажытным Віцебску. Адбыліся два фестывалі польскай песні ў горадзе над Дзвіной. Сёлета вырашана адрадыць фестываль на новай аснове. У гэтым нам вельмі дапамаглі паліцыя. У мінулым годзе восенню яны правялі замест «Зялёнай Гуры» фестываль «Беластоцкія мальвы». Там гучалі польскія, беларускія, рускія, украінскія песні, удзельнічалі таксама госці з Літвы. Цяпер мы праводзім у сябе тыя ж «Беластоцкія мальвы», толькі значна шырэй. А назвалі праграму «Славянскі кірмаш». Удзел у ім прымуць выканаўцы з сённяшніх незалежных славянскіх рэспублік СНД, Польшчы, а таксама прадстаўнікі славянскай дыяспары практычна з усяго свету — з Канады, Германіі, ЗША, Францыі, многіх іншых краін.

Сярод заснавальнікаў кірмашу — кіеўская канцэртна-творчая арганізацыя «Рок-академія», маскоўская фірма «Ірыда», эстрадна-канцэртны аркестр Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Міхаіла Фінберга, а таксама Міністэрства культуры Расіі, апарат прэзідэнта Украіны. Падтрымку аказвае і беларускае Міністэрства культуры. Старшынёй арганітэта з'яўляецца Наталля Маішэрава. Беларускае таварыства дапамогі ахвярам Чарнобыля, якое яна ўзначальвае, таксама актыўна ўдзельнічае ў арганізацыі правядзення фестываля. Дапамагаюць і паліцыя: зараз у нашай рэспубліцы знаходзіцца старшыня Саюза кампазітараў гэтай краіны пан Майдзювіч.

«Мэта фестываля можна выразіць каротка: у наш час палітычных канфрантацый культуры, у тым ліку і музыка, павінна збліжаць, аб'ядноўваць людзей. І не толькі славянскіх народаў — да нас могуць прыехаць госці з любой краіны, мы ўсім будзем рады», — сказаў намеснік старшын арганізацыйнага камітэта, кампазітар Ігар Лучанок.

У конкурсных праграмах «Славянскага кірмашу» выступіць пераможцы і лаўрэаты розных пэсенных конкурсаў, сярод іх будуць і «зорні» эстрады — С. Ратару, В. Лявончыў, А. Ціхановіч і Я. Папайўская, «Песніры», «Верасы». У рамках фестываля выступіць і маладыя выканаўцы, ад кожнай краіны тут будуць прымаць удзел па восем чалавек. Вядома ж, мы станем сведкамі з'яўлення новых імёнаў, якія ў далейшым, несумненна, будуць вызначаць напрамак эстраднай музыкі. У межах фестываля пройдуць таксама фольклорныя свята, дні нацыянальных культур.

А галоўнае, да чаго мы імкнёмся, выйсці на шырокую дарогу, зрабіць фестываль традыцыйным святам славянства на беларускай зямлі.

БУДУЦЬ І Ў НАС
СВАЕ МАГІСТРЫ

На пасяджэнні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларусі прынята пастава аб сістэме атэстацыі навуковых і навукова-педагагічных кадраў рэспублікі. Савету Міністраў даручана распрацаваць і прадставіць на разгляд парламента праект Закона «Аб навуковых ступенях і навукова-педагагічных званнях».

Прапанавана заканадаўча замацаваць толькі дзве вучоныя ступені — магістра і доктара, а таксама два навукова-педагагічныя званні — дацэнта і прафесара. Мяркуюцца, што прысуджанне іх будучым вучоным саветы ўстановаў, пералік якіх і вызначыць закон.

Вячэрнія вуліцы маляўнічага сяла Слабодка, што на Браслаўшчыне, напоўніліся гукамі гармоніка і песнямі. Дзяўчаты і хлопцы ў нацыянальных касцюмах хадзілі па дварах, запрашаючы людзей на Купалле. А гаспадароў прасілі не скупіцца на пачастункі:

«Хазяечка, не ляжы,
На вуліцу выхадзі.
На вуліцу выхадзі,
Купальнічку падары:
А ці сала кусочак,
Ці вічак пяточак,
Ці піражка скарынку,
Ці цыбулі прынку».

І пацягнуліся людзі на круты бераг возера. Загарэўся купальскі касцёр, закружыліся вакол яго карагоды і вшчэ званчэй загучалі песні:

«Ой, рана на Івана!
На Івана сонца яграла,
Ой, рана на Івана!»

Усю ноч да ўзыходу сонца працягвалася свята, якое арганізаваў на Браслаўскай зямлі Беларускі фонд культуры.

НА ЗДЫМКУ: на свяце «Купалле».

ЗАМАЛЁУКА ЛЕТА

БЕРАГУЛЬКІ—БЕРАЖАНКІ

Мы ішлі берагам Нёмана па лесе. Ён сцяною стаяў маўкліва, нібы драмаў. Сонца моцна прысела на дрэвах; панавала спакойная гаючая цішыня. Лісты на дрэвах звісалі ад гарачыні. Нёман быў лагодны, таямніча-задумлівы і сіні-сіні, здавалася, чакаў ласкі начной прыхалоды. У затоцы на вёры заўзята стракаталі конікі і павялічвалі пах вёру. За ракою буялі мурожныя лугавыя травы, чакалі касцоў.

«Чароўны, маляўнічы мой край», — падумаў я. Там, дзе рэчышча павярнула на захад, мы выбралі атвой і прыселі. Бачу, ля нас у беразе мноства норак.

— Хто нарабіў тых норак? — заўважыў іх і ўнук.
— Паназірай, хто будзе іх наведваць, — раю яму.
— Дык гэта ж ластаўкі, — праз момант кажа ён.
— Гэта толькі родзічы ластавак. Бачыш, яны шэрыя, хаця і падобныя. Ластаўкі будуць сабе жылло пад страхою, над акном, ці ў шчыце хаты. А берагулькі, ці інакш іх называюць беражанкі, жыюць калоніямі ў норак, у берагах рэк, як першабытныя людзі. Іх хаты зроблены вельмі па-майстэрску. Яна, як і ў людзей, пачынаецца з сенцаў, праз якія ўваходзіш у галоўны пакой, дзе яны спяць і гадуюць сваіх дзетак.

Праз некалькі хвілін берагулькі, як па сігналу, адна за адною пачалі шпарка вылятаць з норак і віртуозна лятаць над плынінню: то ўздзімаліся ўвысь, то пікіравалі да вады, то імчаліся так нізютка над вадою, што краналі яе крыламі.

— Чаго яны разляталіся? — пытае мой вудар.
— Відаць, нам доўга не давядзецца рыбачыць, — кажу, яму.
— Чаму? Мы ж нічога не злівілі.
— Калі берагулькі моцна разляталіся, ведай, збіраецца на дождж.
— Адкуль яны ведаюць, седзячы ў норак?
— Перад дажджом вельмі шмат рознае машкары лётае над вадою. На яе і палююць гэтыя птушкі, каб не быць голоднымі, калі задажджыцца...

— Як цікава... — нібы сабе прамовіў унук.
Далёка за лесам нясмела пабурчэў гом і кудысьці пабег. Мы, спяшаючыся, пачалі збіраць вуды.

Яўген КРАМКО.

СПОРТ

ПУЦЕУКА У БАРСЕЛОНУ

На адкрытым чэмпіянаце СНД па лёгкай атлетыцы, які праходзіў у Маскве, бліскучы вынік у кіданні кап'я паказала мінчанка Наталля Шыкаленка. У першай жа спробе яе снарад прызымліўся на адзнацы 70 метраў 36 сантыметраў. Таленавітая спартсменка ўключана ў зборную СНД на Алімпійскія гульні ў Барселоне.

«СЕРАБРО» СВЯТЛАНЫ

Некалькі гадоў займаецца з юнымі шашыстамі Прывольненскай сярэдняй школы Мінскага раёна неаднаразовы чэмпіён рэспублікі майстар спорту Барыс Агашын. Выхаванцы гэтай школы выходзілі пераможцамі і прызёрамі многіх турніраў.

І вось дэбют у чэмпіянаце свету сярод юных шашыстак, які закончыўся ў Таліне. Святлана Рачок выдатна правяла спаборніцтвы і з трынаццацю ачкамі заваявала сярэбраную ўзнагароду, уступіўшы толькі адно ачко чэмпіёнцы свету Людміле Літвіненка з Украіны.

ПЕРШЫ, ДРУГІ, ТРЭЦІ...

На дваццатым севастопальскім міжнародным турніры баксёраў добра выступілі юныя беларусы. У вагавай катэгорыі да 71 кілаграма мінчанін Андрэй Перапялцін правёў тры пераможныя баі.

Бабруйчане Васіль Саргавіцкі (60 кілаграмаў) стаў сярэбраным прызёрам, а Сяргей Макаравіч (54 кілаграмаў) — бронзавым.

КОНКУРС

УВАГА!!!

ВЯЛКІ КОНКУРС ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ ДЛЯ ЗАМЯЖЫ

ПОЛЬСКАЕ РАДЫЁ ДЛЯ ЗАМЯЖЫ АБВЯШЧАЕ КОНКУРС З УЗНАГАРОДАМІ ДЛЯ СЛУХАЧОУ ПЕРАДАЧ НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ.

КАБ ПРЫНЯЦЬ УДЗЕЛ У КОНКУРСЕ, ХОПЦЬ ВЫСЛАЦЬ НА АДРАС ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ СВАЕ ДУМКІ ПРА НАШЫ ПЕРАДАЧЫ АБО ПРА ЧУТНАСЦЬ НАШЫХ ПЕРАДАЧ У ЭФІРЫ.

НАВАТ КАЛІ ТЫ НЕ З'ЯУЛЯЕШСЯ НАШЫМ СЛУХАЧАМ — МОЖАШ ІМ СТАЦЦА, НАПІШЫ ДА НАС — МЫ ПРЫШЛЕМ ТАБЕ ПРАГРАМУ І ТЭХНІЧНУЮ ІНФАРМАЦЫЮ ПРА УМОВЫ ПРЫЕМУ НАШЫХ ПЕРАДАЧ. УСЕ ПІСЬМЫ ПРЫМУЦЬ УДЗЕЛ У ЛЕСАВАННІ!!!

ГАЛОЎНАЙ УЗНАГАРОДАЙ БУДЗЕ РАДЫЁ-ЭМАГНІТАФОН З КАРОТКІМІ ХВАЛЯМІ. АПРАЧА ГЭТАГА МНОГІЯ ДРУГІЯ УЗНАГАРОДЫ.

ТЭРМІН, КАБ ПРЫСЛАЦЬ АДКАЗ НА КОНКУРС — ДА ПЕРШАГА ВЕРАСНЯ. РАШАЦЬ БУДЗЕ ДАТА ПАШТОВАГА ШТЭМПЕЛЯ ВЫНІКІ КОНКУРСУ АБВЯСЦІМ 30-ГА ВЕРАСНЯ.

НАШ АДРАС: БЕЛАРУСКАЯ РЭДАКЦЫЯ ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ, 00—950 ВАРШАВА, Р.О. БОХ 46, ПОЛЬШЧА.

УВАГА: У АДНЫМ КАНВЕРЦЕ, З НАДПІСАМ «КОНКУРС», МОЖНА ПРЫСЛАЦЬ ДАВОЛЬНУЮ КОЛЬКАСЦЬ АДКАЗАЎ — КОЖНЫ З ІХ ПРЫМЕ УДЗЕЛ У ЛЕСАВАННІ.

ПЕРАДАЧЫ ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ГУЧАЦЬ ШТОДЗЕННА НА КАРОТКІХ ХВАЛЯХ 41.99, 49.22 ДЫ 200 МЕТРАЎ АД ГАДЗІНЫ 7.30 ДА 7.55 І НА КАРОТКІХ ХВАЛЯХ 41.18, 41.99, 49.22 АД ГАДЗІНЫ 21.00 ДА 21.25 МЕНСКАГА ЧАСУ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом [таварыства «Радзіма»].

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку»
Тыраж 5 500 экз.
Індэкс 83854. Зап. 1253.
Падпісана да друку 09.07.1992.
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

МОРКВА З МАЛАКОМ

Моркву пачысціць, нарэзаць невялікімі кубікамі, дадавіць масла, цукар, ваду або булён і прыпусціць да паўгатоўнасці, заправіць злёгка падсмажанай пшанічнай мукой, пасаліць, перамяшаць і паставіць тушыць. За 5—8 хвілін да гатоўнасці ўліць гарачае малако.

5—6 шт. морквы, 2 сталовыя лыжкі мукі, 2 шклянкі малака, 1 сталовая лыжка цукру, 2 сталовыя лыжкі масла, соль.

ПТУШКА ХАТНЯЯ ПЕЧАНАЯ

Тушку птушкі (гусь, качка, курчыца) абсмаліць на агні, прамыць; шыю, ножкі і крылцы адрэзаць; нацерці соллю звонку і знутры. Зварыць панцак ці грэцкую рассыпчатую кашу, асобна падсмажыць злёгка рэпчатую цыбулю, абсмажыць нарэзанае кубікамі сала, усё перамяшаць і напоўніць тушку. Зашыць разрэз, пакласці на бляху спінкай уніз і паставіць у печ або духоўку. Тушку птушкі неабходна перыядычна паліваць тлушчам, што атрымаўся ў працэсе смажання. Птушку можна начыніць таксама свежымі яблыкамі без асяродка, ачышчанымі ад лупінак і разрэзанымі на 3—4 часткі. Гатовую страву разрэзаць на часткі, выцягнуць ніткі і падаць разам з фаршам.

1,5 кілаграма птушкі (тушка), 200 г сала, 1/2 шклянкі грэцкіх або ячных круп, 2—3 цыбуліны, соль.

КАМЫ

Абабраную бульбу зварыць у падсоленай вадзе, прапусціць праз мясарубку. Дробна парзанае кавалачкі свінога сала з рэпчатой цыбуляй падсмажыць на патэльні да залацістага колеру і перамяшаць з бульбай. Бульбяную масу падзяліць на невялікія круглыя шарыкі [камы], абсмажыць на змазанай тлушчам патэльні і запячы ў духоўцы.

12 бульбін, 100 г сала, 2 цыбуліны, соль.

КАША ПА-ВІЦЕБСКУ

Абабраную бульбу зварыць у падсоленай вадзе, працерці праз сіта або старанна размяць, развесці гарачым малаком, дадавіць прамытую звараную ячную кашу ці панцак, перамяшаць і паставіць у духоўку на 30—40 хвілін.

Гатовую кашу падаць са сметанковым маслам.

1 шклянка панцаку або ячных круп, 6 бульбін, 1 шклянка малака, 4 сталовыя лыжкі масла, соль.

